

WEEKLY RADIO PROGRAM:

From the 15th April 2020 Radio Program

HALAFONONGA KI HO'O LANGA FAKA-LAKALAKA MOE PANGIKE LANGA FAKALAKALAKA 'O TONGA

OR

PATHWAY TO YOUR SUCCESS WITH TONGA DEVELOPMENT BANK

Ngaahi 'uuni ongoongo mei ho'o Pangike:

FUNGAFONUA- 'EUA

1. 'Ikai lava'i 'e he Saikolone Fakatalopiki ko ia ko Haloti, ke ne fu'u ta'ofi, 'a e fakahoko fatongia 'ae Pangike Langa Faka-lakalaka 'o Tonga ma'ae kakai 'o e funga fonua.

Neongo 'ae fakapupula mo mofuta 'ae ngaahi peau fakatu'i na'e ha'u mo Saikolone Haloti, 'i he pongipongi Tu'apulelulu 9 'Epeleli 2020, 'o ne toutou fasi he matapa 'oe Pangike Langa Faka-lakalaka 'o Tonga, ka na'e 'ikai ke fasi ai, 'ae faifatongia 'ae Pangike Langa Fakalalakalaka 'o Tonga, ma'ae kakai 'oe funga fonua.

Fakatatau ki he fakamatala 'ae tangata le'o he Pangike ni, Mo'unga Fili, na'a ne pehe "fakafuofua ki he 'osi si'i mei he 6 pongipongi, 'oku ne vakai atu ki he peau 'oku anga kehe"!!

"Na'e aake mai 'ae 'uluaki peau 'o fasi he ve'e 'a (fence) 'oe Pangike, pea 'i hono ua kuo fasi ia he matafale! 'I hono 3 'oe peau, na'a ne 'ilo, kuo pau ke ne lele he'e matu'utamaki, ka na'a ne 'ilo kuo tomui"!

Pangike Langa Fakalalakalaka 'o Tonga- 'i 'Ohonua 'Eua, hili 'ae to 'ae Saikolone Fakatalopiki ko ia ko Haloti

Na'a ne fakakaukau ai ko hono hao'anga pe , koe pau ke ne kaka ki 'olunga, 'o heka he ngaahi ukamea 'oku ha'i mo tavani 'aki 'ae 'ato, 'i lotofale! Na'a ne lele atu ke tu'u he funga 'aisi, ka kuo kamata e fetukutuku ia 'a Haloti. Ko ia na'a ne kaka leva he sink 'i he peito, 'o feinga ai ki 'olunga.

Na'e pehe 'e Mo'unga, " 'i he fasi mai 'ae peau 'o patoo he fale , na'e mavaeua ai 'ae peau , 'o 'alu fakatuputupulangi ki he 'ato 'i tu'afale, pea hu ange e kongia ki lotofale" .

Ko e ma'olunga e tahi he'ene hu ange ki lotofale na'a ne fakafuofua ki ha mita nai 'e 8, pea ne fakafuofua 'oku toe pe nai ha mita 'e 2 pea a'u hake ki he ukamea na'a ne si'i pipiki tokoto ai he 'ato 'i loto fale.

Maumau 'i loto he lotofale 'oe Pangike

Na'e fakamalo 'ae tangata ni, fakataha moe Pangike, ki he 'Otua, hono fe'unu mo toloi e 'aho 'oe tamaio'eiki ni. "Mahalo pe 'oku kei 'i ai pe haku 'aonga, 'oku kei tuku au keu hao", koe lau ia 'a Mo'unga Fili.

Kai kehe, 'i he pongipongi Monite 13 'Epeleli 2020, na'e folau atu ai 'ae CEO 'oe Pangike, **Leta Kami**, mo e toko 3 'oe kau ngaue, 'a ia ko **Kepueli Talau** mei he tafa'aki IT, **Mele Fonua** mei he *Administration* pea pehe foki ki a **Silesa Pousima** ko e *Executive Assistant* ke nau sio ki he maumau kuo hokoo, mo kumi ha founa ke **fakahoko leva 'ae fakahoko fatongia** 'ae Pangike ki he kainga 'oe Funga Fonua.

From right to left

IT-Kepueli Talau : Administration- Mele fonua: CEO-Leta Kami, Executive Assistant-Silesa Taumoepeau-Pousima

Ne fetukutuku fakataimi leva 'ae fakahoko fatongia 'ae Pangike, ki he taha pe hono ngaahi Fale Nofo'anga, 'a ia 'oku tu'u 'i 'Ohonua. 'I he pongipongi Tusite 14 'Epeleli 2020, hili 'ae Pekia, na'e fakaava ai he'e Pangike , va'a 'i 'Eua, hono matapa, 'o toe foki ai 'ene fakahoko fatongia , ki he angamaheni, ma'a e Kainga 'Eua. Ko e foki 'eni, hili ia 'ene tapuni fakataimi he ho'ata Pulelulu 8 'Epeleli, 'aho Tu'apulelulu 9 moe Tokonaki 11 'Epeleli.

Taha e ngaahi Fale 'oe Pangike 'i 'Ohonua, kuo liliu fakataimi ke hoko koe feitu'u 'oku fakalele mei ai 'ae fakahoko fatongia 'ae Pangike, ma'ae kainga Funga Fonua.

'I he fakamatala 'a Mele Fonua , Pule 'oe va'a Administration, 'a ia 'oku ne taki hono fakama'opo'opo 'oe maumau kuo hoko, na'a ne pehe, "Na'e mali- mali 'ae fofonga kotoa na'e a'u ange he Tusite, pea 'oku fiefia lahi e kainga he 'ikai motuhia loloa 'ae fai fatongia,'ae Pangike Langa Fakalakalaka 'o Tonga, kae malava ke ma'u 'enau seniti .

Ko e konga 'o kinautolu na'e fiefia lahi koe kau toulekeleka ke ma'u 'enau vahe , pea pehe foki ki he kau ngaue te nau vahe he uike ni, mo kinautolu foki na'e fakaa'u mai e 'ofa mei honau kainga 'i muli, ke fai 'aki ha fakaakeake.

'Oku ne tala heni, 'ae matu'aki mahu'inga fau 'oe fakahoko fatongia 'ae Pangike Langa Fakalakalaka 'o Tonga , ki he mo'ui 'ae kakai 'oe fonua, pea mo 'etau lalaka atu faka'ekonomika.

Na'e 'ikai 'alu kotoa 'a Haloti mo 'etau koloa, ka kuo mo'oni pe 'ae lea 'oe taulanga," FELE 'A FE'OFA'AKI!

Taulanga Nafanua moe Pangike Langa Fakalakalaka 'o Tonga (ve'e TDB Logo)

Photo: Leta Kami Monite 13 'Epeleli 2020.

2.'Ulu'i 'Ofisi- NUKU'ALOFA, TONGA 'EIKI, Mo VAVA'U LAHI mo HA'APAI VEU

Ava 'ae Pangike 'o toki tapuni hili e houa 'e taha moe konga, he 'aho Tokonaki 'osi e Saikolone , ke ne feau e fiema'u 'ene kau customers.

Na'e pau ke foki leva 'ae fakahoko fatongia 'ae Pangike ki he anga maheni, 'i he Tokonaki 11 'o Epeleli, hili ia 'ene tapuni fakataimi 'i he ho'ata Pulelulu 'aho 8 'Epeleli moe Tu'apulelulu 'aho 9 'Epeleli, makatu'unga 'i he Saikolone Fakatalopiki ai pe ko Haloti.

Fakatatau ki he lau 'ae Pule 'i he tafa'aki Operation 'ae pangike, **Lata kava**, "Na'e tokolahi 'aupito e kainga na'a nau si'i feinga mai ke toho ha'anau ki'i seniti, pea na'e pau ai ke ne toe ui mai 'ene kau ngaue ke fakalahi ki he kau ngaue 'oku fa'a ngaue he'aho Tokonaki, pea tatau pe foki ki Vava'u pea mo Ha'apai, ke tokoni ki hono fakanga'unu 'ae fiema'u 'oe 'aho. Ko e konga lahi 'o kinautolu na'e toho pa'anga 'I he 'aho tokonaki, ko e tali 'ae 'ofa honau kainga mei Nu'usila .

'Oku lolotonga ngaue pe foki 'a ho'o Pangike, ke fakakakato e ngaahi fiema'u ki ha ATM 'i he kaha'u vave mai ni.

Na'e tauhi ai pe foki 'ae lao 'oe kiu fakavahavaha, makatu'unga 'ia Covid 19, pea na'e ava pe 'ae pangike ke ne serve 'ene customer faka'osi 'o meimei houa 'e taha moe konga, mei he taimi tapuni angamaheni 'a ia koe 12.30pm.

Na'e pehe kotoa 'ae ngaahi va'a 'oku fa'a ngaue he Tokonaki, tuku kehe pe 'a 'Eua

'Oku fakamalo atu ho'o Pangike, ki he kakai 'oe fonua 'i ho'omou angalelei moe mahino'i 'ae tukunga 'oku 'i ai ni.

3. VA'A - NO (LOANS)

Tokolahi e kau customers kuo a'utaki mai 'enau tohi kole -tolo totongi no -he mahina 'e 3 mei 'Epeleli - Sune 2020.

Mei he fakamatala 'ae taha 'oe kau 'ofisa ma'olunga he Va'a no (loans), **Elizabeth Fineanganofa**, 'oku lolotonga femo'uekina lahi, 'a kinautolu 'i he va'a no 'i he ngaue ki he ngaahi **tohi kole toloi totongi no- 'i he mahina 'e 3** ka hoko mai- 'o fakatatau ki he ngaahi fanongongo na'e tuku atu.

'I he ngaahi fanongonongo ni na'e tuku atu ai, ko ia 'oku uesia ho'o ma'u'anga pa'anga makatu'unga he covid-19, pea ke tohi kole mai leva. Ko ia 'oku kei ma'u pe 'ene vahe 'o 'ikai uesia, na'e fakalotolahi'i kimoutolu, ke mou kei totongi pe ho'omou no.

Kuo 'osi kamata sio leva 'ae va'a no, ki he ngaahi kole ko 'eni, fakafo'i tuitui, he 'oku kehekehe pe 'ae tukunga faka-e-pa'anga 'oe tokotaha kotoa.

Kuo kamata ke tuku atu foki e ngaahi tali ki he kau customers, pea 'i he taimi tatau pe 'oku toe lahi pe foki mo kinautolu 'oku fie fakahoko 'enau no fo'ou.

4.VA'A - 'AVE PA'ANGA PAU

**Koe kuonga 'oe filifili service ta pa'anga mai mei Nu'usila ,KUO 'OSI!
KOE KUONGA 'ENI IA 'O -'AVE PA'ANGA PAU.**

'Oku toki mahino heni 'ae matu'aki mahu'inga 'ae on-line system 'ae Pangike 'ae fonua, ki hono fakatafe mai e 'ofa 'ae kainga mei Nu'usila ki Tonga ni, 'i he taimi 'oku **lockdown** ai 'a Nu'usila, makatu'unga 'i he mahaki tamate tangata fakalilifu ko ia ko Covid-19.

Ko e online system ko 'eni 'ae Pangike, pe koe system 'oku ne ngaue'aki 'ae intaneti, 'a ia 'oku 'iloa ko '**Ave Pa'anga Pau**, 'oku ne 'oange 'ae PAU moe fiemalie kakato, ki he tokotaha 'oku ne ngaue mai 'aki, (Sender) ke nofo pe 'i 'api , 'o talangofua ki he lao lockdown 'a Nu'usila pea ne ta'ai mai pe ho'omou seniti mei he 'ene telefoni.

Ko e lelei 'o APP 'oku lahi, hange koe ta'e totongi ki ho kainga 'i Nu'usila, hono 'omai ho'o ki'i seniti, 'ikai toe hela ho kainga he hu kitu'a moe ta'ofi he ngaahi checkpoint ke 'eke'i ko 'ene 'alu ki fe?

'Oku mahino foki heni, Ko '**AVE PA'ANGA PAU** 'ae **PANGIKE LANGA FAKALAKALAKA 'O TONGA - 'ae tali!! (solution)** ki he 'etau kau toli fua'i'akau he ngaahi faama 'i Nu'usila, he 'oku 'ikai foki ke toe ngofua ke nau toe hu kitu'a mei he faama.

'Okapau 'oku 'i ai hao taha he kau RSE pe koe Registered Seasonal Employee, pe toli fua'i'akau, pea 'oku ke loto ke a'u mai ho'o seniti ki Tonga ni,- '**AVE PA'ANGA PAU- 'ae tali!!**

Tala leva ki ho kainga Nu'usila, ke nau fetu'utaki mai kia **Silia Grewe Tupou** 'i he fb pe koe messenger, ke nau lesisita ke ngaue'aki 'ae system.

'I hono fehu'i ki he Pule 'oe Ave Pa'anga Pau, **Silia Tupou**, fekau'aki mo e 'omi pa'anga mei nu'usila he lolotonga 'oe taimi faingata'a ko 'eni, na'a ne pehe, " 'oku tala he'e '**AVE PA'ANGA PAU** 'ae talanoa malie, neongo e lockdown 'a hotau kainga nu'usila, pea moe mole e ngaahi ngaue 'ae ni'ihi, ka 'oku mo'oni 'etau lea Tonga, Femolimoli'I ke tau 'inasi pea tau pikipiki hama ka tau vaevae manava"!

5.VA'A - INTERNATIONAL

'I he taimi lockdown ko 'eni 'o Nu'usila, pea kii faingata'a ai e feleleaki holo ke fakatau pa'anga pe cash ha toe me'a, fakataha moe tapuni 'ae ngaahi falelahi, koe pa'anga pe 'oku ngaue, pea ngaue faka-online.

'Ilonga ha ngaahi business, pe ko ha fiema'u taau taha, 'i Tonga ni , 'oku 'i ai ha'o fiema'u ke fakatau mai ha'o koloa mei Nu'usila, pea te ke fiema'u foki ke ke ngaue'aki 'ae pa'anga Nu'usilaa, fetu'utaki mai leva ki he 'emau va'a international pe ko APP - ke mou po talanoa

Ngata'anga ia h'oo ngaahi ongoongo, kuo mau atu mei ho'o Pangike Langa Fakalalakaka 'o Tonga...kuo ne **HA'AMO 2 -MOE TONGA- TALU MEI HE 1977.**

'Oua na'a ngalo, check 'emau peesi fb – Tonga development bank
Website- www.tdb.to

Fika telefoni – 00676-23-333/0800 tdb 832

Fakatauange ke mou ma'u ha 'aho lelei

Ko au: Linda Maue

Tafa'aki Maketi ho'o Pangike Langa Fakalalakaka 'o Tonga

